

Kutatás a kitelepítésről

Jelenleg az ELTE BTK Történelmtudományi Doktori Iskola-jának vagyok a doktorandusza, a 3. évfolyamot végzem. Kutatási témám: A Pest megyei németek kitelepítése. A kitelepítéssel már korábban is foglalkoztam, a szakdolgozatomban. Abban azt vizsgáltam, hogy a korabeli ellenzéki és egyházi sajtóban hogyan jelent meg a hazai németiség kitelepítésének kérdése. Jelen témám egyrészt szűkebb, mint a szakdolgozatomé, hiszen csak a jelenlegi Pest megyét kutatom, másrészt viszont bővebb is, mert a sajtóanyag mellett jelentős része a munkámnak a levéltári források feldolgozása és az interjúkészítés is. Így, remélhetőleg, regionálisan alaposabb ismereteink lesznek, természetesen az országos horizontba beágyazva. A doktoranduszi évek során be kell kapcsolódnia a tudományos életbe, tehát kutatásaink eredményét a szakma előtt nyilvánossá kell tenni. Ennek egyik színtere a doktorandusz konferencia, mely az idei évben a rendszerváltáshoz kötődött, és ennek keretében mutattam be a közigazgatás átalakulását Budaörsön a II. világháborút követő években.

■ Mi a kötődése Budaörshez?

– Budaörshez családi, származási kötődésem nincsen. Annyi viszont igen, hogy a budaörsi Szélrózsa tánc-csoportban ismertem meg a férjemet, de témaválasztásomat természetesen nem ez határozta meg. Illetve a budaörsi Illyés Gyula Gimnáziumban végeztem a történelem tanítási gyakorlatomat, de ez sem befolyásolta a kutatási témát.

Az ó-év novemberében az ELTE Bölcsésztudományi Karán egész napos konferenciát tartottak a rendszerváltás huszadik évfordulója alkalmából „Rendszerváltások a történelemben” címmel. Marchut Réka előadásában az 1945-ös budaörsi változásokat dolgozta fel. Erről a budaörsieket minden bizonnyal érdeklő témáról beszélgettem a doktorjelölttel, aki mindemellett aktív tagja a helyi Vertreibung-csoportnak.

■ Mégis, miért ezt a témát választotta?

– Úgy érzem, hogy a magyarországi németiség kitelepítése nincsen benne a köztudatban. Nyilván hosszú ideig ez tabutéma is volt. A '70-es évektől a tudományos feldolgozása a témának már megindult, aztán ez egyre inkább kiteljesedett, azonban a regionális „mélyfúrások” még csak nagyon szórványosak, tehát úgy mond van mit kutatni. A kitelepítésben Pest megye volt a leginkább érintett. Disszertációm során a jelenlegi Pest megyéből kiválasztottam hat települést, melyekben a kitelepítést mélyrehatóan szeretném vizsgálni. Ezen települések egyike Budaörs. A másik öt: Nagykovácsi, Dunabogdány, Pilisszentiván, Vecsés és Csobánka. A választás nem véletlenszerű – mind a hat településen nagyon magas volt a németiség aránya; ez közös mindegyikben, és emellett mindegyiknek megvannak az apró kis jellegzetességei: Budaörs volt az első település, ahonnan a németiséget száműzték. Ennek következtében a kitelepítés szempontjából szimbólumnak tekinthető. Ezt a levéltári források alapján is érzékeltetni lehet. Ugyanakkor Budaörs az a település,

ahonnan 1947-ben is volt kitelepítés, holott jogilag erre lehetőség nem lett volna. Nagykovácsiból 1946 májusában szinte minden német nemzetiségűt kiűzték 3 nap alatt. Dunabogdányból csak 1947-ben volt kitelepítés. Pilisszentivánról nem vittek el senkit, a vecsési németiséget a málenkij robot is érintette, Csobánka pedig egy három nemzetiségű (magyar, német, szlovák) település volt. Tehát minden általam választott településnek megvan a maga „egyedisége” is.

■ Mit tudhatunk meg a kutatás körülményeiről?

– A kutatás nem könnyű. Egyrészt bőséges iratanyag áll rendelkezésre – ez szerencsésnek mondható, azonban nagyon szétszórta lehet megtalálni a forrásokat, ami nagyon időigényes és esetleges is. Másrészt viszont szűkös is az iratanyag, mert vannak „fehér foltok” a témában – részint azért, mert az iratok nagy része elveszett, megsemmisült; részint pedig azért, mert hanyag volt az iratkezelés, illetve „ajánlatos” volt egyes iratok el-tüntetése is.

■ Kérhetek egy rövid összefoglalót az előadásából?

– Előadásom címe: „Rendszerváltás a

budaörsi közigazgatásban 1945 után” volt. 1945-1948 között vizsgáltam a budaörsi közigazgatást. Az alábbi szempontokra helyeztem hangsúlyt:

1., A budaörsi folyamatok mennyire illeszthetők bele az országos folyamatokba?

2., Mennyiben voltak mások a budaörsi változások az ország más településeihez viszonyítva? A németiséget ért jogkorlátozó intézkedések, illetve a kitelepítés mennyire befolyásolta a helyi közigazgatást.

Mivel előadásom a készülőfélben lévő budaörsi tanulmánykötet egy része lesz, ezért előjáróban talán csak annyit mondanék, hogy egyértelműen kimutatható a németiség politikai szerepvállalásának a térvesztése, és a közigazgatásban megfigyelt erőteljes fluktuáció nagyban nehezítette a „telepes” község életét.

■ Hogyan került kapcsolatba a helyi Vertreibung munkacsoporttal?

– Az interneten olvastam a Heimatmuseum oldalán, hogy van ez a kutatócsoport, és interjúkat készít a kitelepítésben érintett személyekkel. Ez az én kutatásomnak is a része, így felvettem a kapcsolatot Grósz András történésszel, aki irányítja ezt a csoportot. Vele az egyetemen is doktorandusz-társak vagyunk.

■ Fiatal, kétgyermekes anyukaként hogyan tudja az idejét beosztani a tudományos munkához?

– Talán közhely, amit most mondom, de családi segítséggel, támogatással lehet ilyen munkát végezni, és ezt hála Istennek, megkapom a családomtól.